

ЦРНОГОРАЦ

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 39.

На Цетињу у Суботу 21. Октобра (2. Студенога) 1872.

ГОДИНА II.

„ЦРНОГОРАЦ“ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6. по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. и. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. и.; четврт ф. 1. 75. и. За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Донеси, предплата и све наредбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору

ТУРСКА ЈЕДНАКО КУБУРИ.

Кад је велики везир Али паша умро, турски пријатељи залелекаше из једнога грла, да је то страхан удар за османску царевину, јер да онаква државника неће већ никада више имати. И његов наследишник, Махмуд паша, послужи им збиља ма и случајно, као доказ. Али турска мајка још рађа јунаке. Паде Махмуд и дође Митхад паша на везирску столицу. И јевронски турски пријатељи, — сами Турци слабо одају своје мишљење у таквијем стварима, — весело гравнуше, да се нашао спаситељ Турске. Митхад паша је, говораху они, човјек гвоздене енергије, који ће Турску не само одржати, него и учврстати и за вијекове обезбједити. Он је човјек, који ће омет чврсто притегнути у цијелну оне дјелове који су почели од ње отпадати.

С таквијем и још живљијем химнама поздрављено је Митхад пашино везировање. О мудрости тога човјека није било никада говора. Можда је то својство са свијем излишно турском државнику. Енергија његова позната нам је и то из времена његове владе у Бугарској. Али та енергија није ништа друго, него она османлијска суровост, коју сваки дан виђамо, гдје се врши рад кукавом рајом. А то је нешто са свијем друго, а друго је постојанство и одлучност у постижењу једне идеје.

Но Митхад пашу прогласише мудрим и енергичним државником, који ће обновити славу Турску, и он, незнајући дотле ни сам да је таква, хтједе да буде такав. Нама се бар тако чини, јер на то слуги све оно, што се до данас у Цариграду радило.

По гласовима, које у потоње вријеме новине доносише, Митхад паша је збиља мислио, да Турску подигне и учврсти. Основи су му при

томе били паравно погрешни као и свију његовијех предходника. Он није хтио питати имали Турска уопште основе за опстанак. Он је кренуо свој поглед од жалосног унутрашњег стања државе, на га је бацно изван.

Ушљед тога чујехо у потоње вријеме, како је Митхад паша незадовољан не само са Србијом и Румунијом, него чак и са самом Црном Гором. Ми не знамо да ли је велики везир заштитио дао израза своје незадовољству код поменутијех државица, али видимо да један цариградски лист, орган вел. везира, збиља удара на Румунију, Србију и Црну Гору. Румунаји замјера, што је њен кнез установио ордене те тијем истиче кнежевину као независну. На протестујући против тога изјављује наду, да ће порта знати Румунију притетнути у границе турске цјелокупности. Исти лист изрично каже, да кнез румунски нема права давати ордене, него једино може Султану предложити, да Султан награди његове заслужне људе.

Исту замјерку имају Турци и према Србији. Њима се ни мало не свиђа оно, што су чули из Биограда приликом светковине. А и бесједа, којом је кнез Милан отворио скупштину, не изриче зависност Србије од Турске, већ Турци. Треба дакле и њу сузбити у својим границама зависности.

Није ни то било доста, него је исти лист „Базирет“ орган в. везира ударио на Црну Гору. У својој азијатској глупости заборавио је, да је Црна Гора слободна, потпуно независна држава, на се усудно тврдити, да је и Црна Гора турска провинција. У томе лажном увјерењу Митхад паша је и допуштао сукобе на нашој граници, а последњи знаменити, на Липову, можда је и наредно. Јер зар би се иначе могло чути у његовом органу, да се порта не може пуштати у преговоре са Црном Гором због

онијех догађаја, него да она има просто захтјевати, да се црногорски устаници казне?

Но Митхад паша се преварио у своме рачуну. Ако Митхад паша није била доста историја Црне Горе, као најјачи доказ њене независности, оно су му ето Црногорци сада то показали турским поразом на Липову. А тијем су му они још више казали. Казали су му да они неће тринти мучко нападање турско на своје границе, шта више да су у овако доба готови на отворени рат. А што још нису казали, то се разумије, а то је, да тај рат не би био само одбрана црногорске независности и слободе, него и одлучни корак в ослобођењу свију Хришћана у Турској. То би доиста била пошљедица Митхадове политике, која је за нас у толико кориснија, што је сам изазвао Румунију, Србију и Црну Гору на заједнички рад одрицајући им услове опстанка.

До тога је био доиста довео Митхад паша ствар. И ми нијесмо без разлога очекивали велике догађаје на истоку. Но отпор Црне Горе на први атентат Митхад паше био је јачи од његове енергије. Јеврона је почела предвиђати опасност, која се на истоку спрема, и којој је Митхад паша изазивач. За то је он постао жртва своје „велике идеје“. Прије неколико дана добили смо телеграм из Цариграда, а то потврђује и потоња пошта, да је Митхад паша нао.

Ми држимо са извјесношћу, да је паду његовом узрок та насртљива политика његова на Румунију, Србију и на саму Црну Гору, због чега се Јевропа имала бојати општега устанка на истоку, као што је Црна Гора у првом часу показала. А што је највише подјејствовало на султана, да повога везира тако збаци, то већемо нагађати, али држимо, да је ту уплив Русије главну улогу имао, држимо то у толико више, што се каже, да ће онет Махмуд паша доћи за великог везира.

ПОДЛИСТАК.

СРЕЋА И НОВАЦ.

VII.

ИНТРИГЕ СТАРОГА БРОКЕРА.

(Наставак од бр. 38.)

Више не би ни ријечи о хартијама што бјеху код Брокера. Мерсен се надаше да ће са Риствином имати велику пропирку, и да ће га овај најоштрије показати као кријумчара. Дакле мало му бјеше до тога стало, којијем ће путем истина да се открије и што је попустио Брокеровијем савјетима, то је учинио више из слабости, него из убјеђења да ће га то спасти.

Потак би страхан за њега. Он жељаше да дође Риствин а уједно се плашаше његовог повратка и кад овај дође у вече први посао би Мерсену да одложи разговор за сјутра дан.

Али ортак му не даде, да бира. Риствин бјеше дознао, од једног овог повјереника, да последњи допис, положен на своје потајно мјесто, не бјеше на његово опредјељење. Узнемирен овим изненадним случајима, похита да се потужи Мерсену, који принуђен да се изјасни, ријешити се да му одмах искаже, шта се између њега и Брокера догодило.

Риствин, дознавши, да је остатак мираза, госпођице Ван Липонен изван његовог домаћаја, јави се разлути. Он обасу Мерсена пријекорима називајући га издајником.

— Ви сте будале, Риствине! рече Мерсен, све хартије више мене оаривљују него вас. О-

сим тога, што су писане мојом руком, помиње се у њима моја кућа у таком смислу, који је јасан доказ тог судјеловања о овом послу.

— Па кад су нам интереси свончани, за што се дијелите од нас? зашто не исправите обвезе ваше?

— Дијелим се од вас, рече Мерсен смјело, шта сам разумјео, да је контрабанда права крађа, која лишава поштене трговце маленог добитка, који им по закону припада. Недам вам суму, коју сам вам обећао на потпомагање вашег предузећа, за то што није моја и што немам право с њоме да располажем.

— Гледај ти то! ругаше се Риствин; тако ми Бога, као да чујем старог учитеља, гђе говори, али ви сте полудели, Мерсене, пријатељу мој; дођите к себи! Је ли сад вријеме да се растајемо, кад смо већ близу наше сјајне мете?

— Врло сјајно, доиста! рече Мерсен пронишно; ви сте заборавили да нам је тајна одкривена и да ће можда још сутра цијела ствар бити у судскијем рукама.

— Проклетство! повика Риствин; зар се не могу никојим сретством те хартије натраг добити?

— Никојим! Учитељ, предвиђајући да ће се то покушавати, оставио их је, као што ми рече, на сигурно мјесто.

— Онда треба бјегати! Али куда? Како? Ах! да имате још оне новце!

Мерсен ћутаху.

— Одговарајте! повика протува изван себе; зар немате ништа више, ни наката, ни путиле, никакве вриједности?

— Савршено ништа! дао сам сестри и пе-

ћи ки све, што сам имао украса и сребра; положио сам код банкијера сав готов новец. Не знам би ли могао паћи сто фирмина у свој кући.

Бјесан крик излети Риствину из уста, па савладавши себе, продужи:

— Што му драго, шта би би; уморан сам од пута и јако сањив. Поћ, веде, даје савјете: сутра ћемо виђети како ћемо се извући одатле. Добру ноћ, драги пријатељу, у здрављу да се видимо!

Сјутрадан Мерсен, који није сву ноћ спавао, заспа у зору и врло се касно пробуди. Прва му брига би да се изјасни је ли га Риствин тражио.

— Г. Риствин? одговараху му; зар ви не знате да је он са зором одпутовао, однесавши све ствари и не рекавши ником куд ће и, прије него што је узео путну подуљу, отерао је малог Хенриха, који је био пошао са њим на станицу гвозденог пута, називајући га шпијуном.

Мерсен отрча Брокеру да му јави за овај одлазак, који он називаше непромишљивим.

Али учитељ се томе ни мало не зачуди.

— Јесам ли вам казао, да ће те га се лако отрјести, како се он више не узима чему од нас надати. Сад ја мислим да можемо уништити хартије, којих садржина неинтересна више никоме.

Старац, извазивши кобин налазак Минни из стола, који пред њим стајаше и који не бјеше ни закључан, баца у ватру запечаћени завијутак и не отворивши га. За кратко вријеме од свега овога не оста ништа, до гомила растопљена олова из ког се покрадоше овђе онђе по који комадић подрнеле хартије, који заједно са димом одијеташе у ваздух не остављајући другог трага, до знатнијех слова ујака олимпијог, ко-

Из овога доиста значајнога догађаја на Босфору, из изненадне промјене везира Митхада, којег су поздравили као спаситеља Турске, показују нам се најјасније двије истине. Прво, сада се јасно открила немоћ Турске, којој само велике силе својом моћи одржавају живот, друго, сада је најочевидије доказано, колико се не само Турска, него и Јевропа боји слоге и заједничкога рада источних државица. Ми треба да се овим науком користимо. Сличне честе промјене у Цариграду, не само да не могу помоћи Турској, него они потврђују још слабост њену. И најзасебно, кад ће постати немогућно поваско живогарење њено и онда ће наша слога извјесно уродити жељеним плодом. Данас се Турска боји нас, а онда је се више не убоја.

НОВИНЕ О ПАДУ МИТХАД-ПАШЕ.

„Свако се још сјећа каковом су дивљом радости навјештале бечке и пештанске новине свијету нову еру у Турској, кад је прије четврт године Митхад-паша крвник Бугара засјео великовезирску столицу у Цариграду. По мнијењу тих либералаца, Митхад-паша створио би био од Турске најслободоумнију и најкријепчију државу, по прилици онако, како су слободоумне и кријепке Цис- и Трансвајланија под господством садањих либералних владавина. Поручапство за Митхадпашино слободоумје налазили су аустроугарски либералци у вјешалима што их Митхад-паша бијаше подигао у Румчуку за најбоље родољубе бугарске. Поздравиле га дакле као свога једном ишљеника и савезника проти Славенству у слободи малих источних држава.

И збиља се Митхадови пријатељи нису вараали у својим жељама и падама. Он започео брзо своју спасоносну политику по Турску. Умјеша се у путне послове кнежевине Румунске пригодно ушлења грчкога консула у Браили, па приестолни говор кнеза Милана дије писати у свом гласилу, да се кнежевина Србија понаша суверено, дочим би ипак морала знати да сву своју срећу и добро има очекивати само од Порте. Како се владао с Црном гором, знамо из најновијих догађаја. С лозинком, да је Црнагора просто турска провинција, мислио је да је најбоље на кратко с њом обрачунати, и зато посла на њу 3000 џизама. Но ту је ударила препорађајућа се сила турска о кршац камен, и да нису у одлучном часу турски државници паметнији од Митхада на умјеренију струју ствари наврнули, то зна каков метеж био би данас у истоку.

Црну Гору иде заслуга, да је први атентат Митхад паше на независност малих држава онако успјешно осујетила, а тим и мјеродавне кругове турске упозорила на велике опасности

јјема је овај толика пута уљуљкивао младост његове нећаке.

VIII.

ЗАДОВОЉСТВО НАДМАНА БОГАТСТВО.

Док су се догађаји, у Апензелу, овако гомилали, ни становници Зандама не осташе на миру.

Олимпна, која се све више навикаваше на радност и ред холандске газдарице, бијаше задобила велику наклоност њеног стрица Сандера. Овај, који налазаче задовољства да се с њоме разговараше, говораше често да је то паметна ђевојка, обдарена изреднијем срцем, правијем сјећењем, и која би била изврсна газдарица, да има мираза, — главне врлине, коју у очима трговцијем ништа не могаше да замјени.

Али што Олимпна више усјељаваше у добром пријему стричевом, Андрија, на против, као да тражаше да привуче незадовољство очево, показујући се сваки дан све неразумнији. Од крајње тврдоће бијаше на један пут прешао крајњој раскоши, која привлачаше на њега пазљивост свог свијета.

Сандер оплакиваше сина са његова лудила. Али, најпослије, Андрија располагаше само омијем, што бјеше његово и старом трговцу не падаше ни на ум, да обуставља, као што он називаше фантазију млада човјека, која ће опакко проћи, као што је и дошла.

Полуосмјех Олимпне Ван Лимден, који прашаше страчево ледекање, доказиваше јасно да та фантазија није дошла са свијем „без узрока“.

Ма да господар Сандер не обраћаше велику

Митхадових експеримента. Разборитији турски државници, који познавају изнемоглост државе брзо се освестише, да основа Митхадпаше, уништити особности земаља и народа, које су поједино створене и све увјете самосталнога напретка и развита у бољој мјери посјеђују, него сама Турска, води к неизбјеживој пропасти царевине, па да треба на вријеме уклопити с кормила Митхада, ако се у обједи Турска још коју годину прокубури.

То су непосредни узроци пада Митхад паше, а не харемске силетке и руска и старотурска роварства, како би то хтјеле упутити свијет бечке и пештанске позине, а и друге многе које збиља држе, да све промјене у Турској небивају из потребе околности, већ увјек силеткама харема.

Као посредни узрок рада Митхадова бездвојбено је именоване Кајделово за немачкога посланика у Цариграду, и значај, који је европејска штампа овому именовању дала, а у савезу с тим изјаве Андришеве у делегацијама о миру. Ове дволичне изјаве и пријатељство Андришево с Пруском, утјерале су у страх порту, и сна је увидјела, да јој је најбоље прислопити се уз Русију, с пријатељством које може барем у Азији добити одштету за губатак у Европи, дочим јој друге европејске државе немогу дати ни те користи.

Систем владања под Мехмед-Ружди-пашом, свакако ће се погоршати на колико се тиче управе, а ако га замјени Махмуд-паша, завладати ће још ктому вјерозаконски фанатизам и дервиншка владавина, која ће кршћанско пучапство још више огорчити. По коначна катастрофа државе независн никако од угњетене раје, већ од суверених држава и од Русије. Првим је задаћа радити о ослобођењу угњетених, а Русији подпомагати их. Ако су ове државице с Руском у добром споразуму, онда је свака интервенција других европеских власти веома тежка, да неречемо немогућа. Одтуда јад у табору пештанских и бечких либералаца ради пада Митхад паше.“

(„Обзор“.)

Под насловом „Метеж у Турској“ пише „Битацино“: „Док се Бисмарк из свих сила мучи како би пред свијетом прикрио нити своје источне политике, и кроз свој „Шпенерше Цајтунг“ изјавља, да је именовање Кајделовог најчистији сјај олога свијета и да је Русија одрекла се своје традиционалне политике у истоку, сбивају се у Цариграду ствари, које морају узмишлати дипломате пријатеље уздржана Турске и status quo-a. Митхад-паша, овај турски глумац, кога су све владе европејске државе, да ће препородити и учврстити моћ мусулмана, и да је човјек напретка и реформе, пао ја да уступи мјесто Ружди паши, који ће по многим и сугласним вијестима бити само привременим везиром, те брзо учинити мјесто недавно напшему Махмуд паши, и којег паду толико су се радовали тобожњи пријатељи и чувари господства мусулманскога у Европи.

пазљивост на „фантазију млада човјека“, ипак радо жељаше да поврати свог сина идејама, које би боље хармонисале са „практикијем“ васпитањем, које овај бјеше добио. Да би своју мету постигао, а да неби овај очигласни ауторитет у свакој незнатној ствари, омаловажавао, он каза синовици своје незадовољство и замоли је да званично посредује да би одвратила Андрију, да се некопромијуге код његовијех саотачаственика, оваком лудом раскоши, и да не расипа и имање.

Олимпна не могаше да одкаже оваку малу услугу своме стрицу, који је држаше као своју рођену кћер. Она се дакле обећа, да ће посредовати и да би боље извршила налоге господара Сандера, она се пусти с њиме у дугачак разговор у смислу његовог сина и економскијех начала, која му он од његовог раног дјетињства уљиваше.

Из овјех разговора произиђе врло чудно сјетство. Госпођица Ван Лимден, обвинута па све домаће обичаје, чуваше се добро да неби увиједила старца, ма и једном ријечи противречења. Међутијем његове идеје примјетно се преокренуше. Сандер Ван Лимден одгојио је његовог сина, као што је и њега отац. Он је свагда упражњавао најстрожију економију, из обичаја, скоро по нагону, више, него ли из расуђења. А кад би принуђен да искаже своје идеје о овој ствари, он се стиђаше да ријечима изговори извјесне мале пичијалук, који сваки дан упражњавао без сваког размисљања. Сваки час, у разговору са Олимпом, говорио би:

Разумије се да је тврдоћа хрђава ствар

Они исти глумци који се си прије неколико година увртили у главу, а можда и сада мисле, да се временита власт папинска може складати с повољеким друштвом, сањали су с подигнућем Митхад-паше на кормило власти о напредној и реформираној Турској, која би трајала вјекове успркос Црногорцима, Србима, Бошњацима и Херцеговцима и узиркоз својколикој раји, које је Митхад паша хтио још јаче у порти јарам пригнути. Махмуд-пашу држе за добра пријатеља Русије а обила он је то и могао бити подиуном свијету, од онога часа кад се Русија одрекла своје традиционалне политике сјерајуће к цариградским мунарама. Што се нас тиче, мислимо да ако ће Махмуд паша посипјешити метеж источни, то јачајно ни Митхад-паша не би био спасио царство отоманско причвршћењем негва кршћанских,

Митхад паша хтијућ преустојити Турску у господарској управи, правно је рачун без крчмара, т.ј. без султана и великих турских достојанственика, који нису ни мало заузети за некоја начела европејскога народнога господарства. Покушав уредити турске финансије добром управом, наметним трговачким уредбама и добрим обичајима, покушао је немогуће, јер се то дало извести у граничнв особне трошкове султана и његова харема гђе су обшест, разкош и разиспност нужда, које се ни султан, ни његове одалиске, ни велика достојанственика турских неби хтјели одрећи, све кад би то њихово пожртвовање и могло спасити царство од коначне пропасти. Пад Митхад паше живо ће се коспути свих европејских бурса, које су се у последне време много заимале са зајмови и жељезничким подухвјетима Турске. Ови су се могли само муком изводити у право с повјерења које је Европа поклоњала имену Митхад паше, чији пад значи повратак старој траљавости и к финансијалному метежу турскому. Можда је уплив такзованих пријатељских власти Турске у харему тако могућ, да изрази повратак Митхадов; али кад би се и то скоро догодило, узроци његова одпуста остали би они исти, те скоро уродили истит последицама. Турска је неизлиечиви болестник, који иде свому распаду, без обзира дали се њезим лични к зове Махмуд или Митхад паша.“

БОКЕШКИ ЗБОР.

(У позоришној дворани.)

КОТОР, 17. Септембра 1872.

(Свршетак.)

Г. Војновић каже да је примио позив од омијне, зато да је мислио да су и остали чланови ове скупштине истим путем позвани, али кад најесу онда поправља свој предлог и каже да се рече: у име народне Бокешке Скупштине.

Предлог овај бијаше једногласно примљен уз додатак г. Бућине и Тујковића: „да се закон врши али да остане кметовање, ради мира.“

Г. Предсједник изнаша други предлог г.

и сачувај ме Боже да имам сина тврдицу, али...

За овим сљедоваше резонирање, које тежаше да докаже да је Андрија пао у крајност, противу тврдоћи. Али... не бјеше мање истина да господар Сандер извизаваше сад многе поступке, које би некад најстрожије осуђивао. Услед овога Олимпна дужност постаде много лакша. Она не хтједо да критикује издајност свог рођака — јер се сјеђаше да је овај постао раскошан од оног дана, кад га је она прекорела да је тврдица — већ се успљаваше да га научи како ће боље, а не мање, да троши. Андрија, који бјеше интелигентан човјек и пун такта, разумједе одмах, да је пошао погрешнијем путем. Он се брзо остави сваког претјеривања и, скоро неосјетив, усвоји мало по мало навике и понаваше право центамења.

Његов отац, који би се, прије године дана, овој промјени противио, сад напротив обрадова јој се, срањвајући је са претјераностима које јој претхођаху.

Ето којијем пачином даљина, која изгледаше непрогледна, сјањи се мало по мало, па њеки пут господар Сандер шапуташе гледајући у Олимпу.

— Штета што нема мвраза! Како би, за Андрију оваква жена добра била!

А за тијем још више додаваше:

— Међутијем мој сип је непијем упливом опаметио се! Што га је сачувала од пропасти, то као да му је и мвраз допијела.

(Наставиће се.)

Буњине: "да се препоручи народу да мање чини харча око крсних имена, свадба и даћа".

— И овај предлог бијаше примљен. —

Г. Радаковић парох предлаже, као допуњу Буњиновог предлога: да се смање пазари по Бокви а особито у Котору, где се обдржавају три преко седмице. Наводи да су чести пазари од велике штете по народ, јер осим што се много дангуби, још се народ развраћа, те упропашћује своје имање.

Овај предлог бијаше примљен једногласно.

Г. Паво Каменаровић предлаже: "да се привесе пред царско престоље понизна прошња, да буде једном коначно одлучено за Боку Которску, што се тиче дужности народа бокешког за обраду своје земље, и то приличним уређењем на темељу оне земаљске страже, која је и до сада постојала под именом „теријери“ — се-режан —, узевши у обзир обичаје бокешког народа, њихов положај и њихове околности".

Г. Пресједник изнаша II. предмет дневног реда: „Доказати је требамо пучијех повијех учина; питати брзо установљење, уређење постојећих, и дати им чисти правац народног језика“.

Г. Војновић примјећује: да надвратељ бокешкијех школа није човек народни, нити познаје народног језика; зато предлаже: да се замоли влада, да узима обзир при постављању школског назиратеља, да бира људе, којима на срцу лежи народна просвјета.

Ц. кр. повјереник опажа: да је у Котору Срезко школско Вијеће, које има право уређивати школе, а у њему није сам г. Белчић, кога г. Војновић подразумева, него да има у истој људи који воде бригу да се школе по Бокви што боље уреде.

Г. Војновић признаје да има људи, али да с главе риба заудара, ако се смије тако рећи.

Г. Ј. Томовић каже: да је слободно искати од владе да се уклони чиновник, који није народу по вољи.

Г. Пресједник ставља на гласање предлог г. Војновића, који бијаше једногласно примљен.

Г. Зеновић чита писмо Паштровића, у којем се каже да су они касно примили позиве, те се није могло сакупити општинско вијеће да изабере људе, који ће их у овој скупштини заступати. Дошао је Начелник са још тројицом, али немају пуномоћја општинског, зато они не могу у расправама учествовати, него иступају из скупштине, која није законито сазвана. — При том надоставља да је он знао да неће ова скупштина ништа урадити, него само мало продангубити, па се развија.

Накићеновић примјећује и чудн се кад је знао г. Зеновић да ова скупштина не ће ништа урадити, онда зашто је и он дошао да „дангуби“. Напротив пак држи да је сваки дошао са пуним увјерењем да ће се данас нешто закључити, што ће бити на корист бокешку. Ако пак све не уроди жељеним успјехом, то опет не ће скупштина бити крива, него онај до кога то узбуди. Али свакако скупштина треба да одвије боле свога народа и да потражи лијека, да нам се кашње не би пребацило е смо ћутали, јер ко ћути одобрава.

Г. Подпресједник Жбутега одговара г. Зеновићу да саде није умјесна његова изјава, имао је прије јавити Промислателном Одбору а не саде кад се већ донијело неколико закључака при којима је и он гласао. Зато наставља даље и изнаша III. би предмет дневног реда на претресање: „Проучити како би се могло побољшати наше материјално стање, и закључити — што би требало учинити да се до тог дође, узевши у особито мотрње: а.) путове који би нас ставили у трговачком опћењу са оближњим земљама: Ердеговином, Црном Гором и Албанијом, и поправање садашњих; б.) Земљедјељство: како би се поправила слабо родност наше земље и дошла до бољих и виших плодова; в.) која би била средства за препријечити пропад, што пријети нашем бродарству, и како би смо могли ујединити силе да га развијемо; г.) означити начин како би се могло при-тећи у помоћ пољограднику, пружајућ му средство уз зајам на малу добит, да се опорави; д.) Наши производи како би се усавршили, па тако добили у трговини бољу цијену.

Г. Зеновић каже: да од свега овога не ће бити ништа.

Накићеновић придодaje: не, ако нико ништа не буде радити, јер печени колачи не падају из неба.

Г. Томовић предлаже: да се овај предмет

дневног реда преда Одбору, па нека он при-прави потребито до друге скупштине.

Г. Војновић препоруча: да се добро про-учи о бродарству под в) те састави бокешко поморско друштво.

Буњин: да се препоручи народу да што више учествује у „Друштво Пољарства“, које већ постоји у Котору, и да се иште од владе помоћ у новцу, ако ће и у зајам.

Г. Пресједник надоставља да исто друштво пољодјељства буде повјереник одбора, гледе ове ствари. У исто доба јавља скупштини да су већ 2 1/2 по подне, многи су чланови изашли, зато затвара сједницу и заказује про-дужење исте у 4 сата п. подне.

У 4 1/2 посље подне наставља се сједница. Предсједник је г. Жбутега а перовође Бу-нио и Накићеновић.

Најприје се чита IV. би предлог дневног реда — оставља се одбору да развија.

Буњин пита ријеч и каже: због краткоће времена добро би било да се изабере Одбор, коме ће се повјерити закључци ове скупштине.

Г. Предсједник говори: да се изабере је-дан главни одбор и два пододбора.

Г. Стево Бјеладновић примјећује: да буде главни одбор састављен из лица стручних, те онда не требују пододбори.

Г. Каменаровић надоставља: да буде Од-бор састављен из више лица.

Г. Војновић каже нека буде седам лица мјесто пет, као што је речено у програму.

Пошто су још неколицима говорили о овом предмету, бијаше закључено да се изабере Од-бор од седам лица, а кашње може се исти раз-дјелити у осјеке.

У Одбор бијаху изабрана већином гласова ова господа: Фердо Жбутега, Паво Каменаро-вић, Мато Ђучић, Томо Линовац, Поп Радаковић, Јово Томовић и Иво Радонић.

Износи се питање: хоће ли се изаслати посланство Њ. В. цару, или молбеницом то урадити.

Г. Паво Каменаровић у подужем говору доказује, да би требало да скупштина изашаље из своје средине неколико лица, који би Њ. В. цару изјавили вјерност и оданост прам царском престолу, народа Бокешког. Ово држи да је тим више потреба, што о трагу које године гракнули су сви наши непријатељи да нас баце у сумњу код Њ. царске милости. Зато предла-же да се пошаље Њ. В. цару изасланство да му се зјави вјерност народа Бокешког.

Г. Рачета изјављује да је и он од мјења да се пошаље изасланство Њ. В. премилостином цару.

Г. М. Зеџ увиђа да треба послати и пре-поруча да се пошаље.

Г. Ст. Бјеладновић. . .

Накићеновић: не увиђа да је потреба ши-љати изасланство Њ. В. цару и каже да не би било ни умјесно, јер би смо тиме показали да се осврћемо на клевете наших непријатеља, шта више навукли бисмо неку сумњу на нас, као да ми нијесмо вјерни, па тобож хоћемо да покаже-ме Њ. В. да смо вјерни. Господо моја, спомените се да смо ми Срби, а српски је народ вјеран и превјеран својим господарима, па оно што је освједочено толико пута крвљу српском, држим да би било излишно доказивати и рије-чима. У осталом знајте: ако Њ. В. већ сумња о вјерности народа Бокешког, онда да се по-шаље сто изасланства не ће га увјерити да смо му вјерни, ако пак не сумња онда је излишно изасланство и били би узалудни трошкови а новаца немамо на одмет.

Г. Ристо Ковачић побјега паводе г. Рачете и наставља: кад би ми искали какву милост, онда би требовало послати изасланство, али ми милости не тражимо, зато не увиђам да је то нужно; ако пак ко жели поћи, онда нека иде у своје име.

Г. Буњин: одговара да се баш иште ми-лост, зато би требовало поћи.

Г. Пресједник каже: добро би било послати изасланство Њ. В. цару, али од куда трошка? кад би ко хотџо о свом трошку поћи, онда би било лако, али овако незнам је ли могуће.

Буђући да се већ било умрачило и многи су отишли својим кућама, г. Пресједник затвара скупштину и обећава да ће изабрати Одбор настојати да се закључци ове скупштине под-пуно изврше и да донесу жељеног плода.

ДОПИСИ.

— н. — ВИНЕ НЕПТЕ, 7. Октоб. — Пи-сао сам вам једном приликом, да је мађарска влада изаслала свог комесара, у српске крајеве. По оном писму краљевском, којим је неки ма-ђарски барон, Мастењн, за комесара наимено-ван, тај би комесар имао да води истрагу над управом, над руковањем народних добара; која стоје у подручју српске митрополије. У томе се писму изрично вели: да је краљевски коме-сар наименован да „поведе истрагу о начину управе.“

Тај је комесар дакле већ скоро мјесец да-на отишао доле, али не у Карловце, где се налази „управа“ народних добара, него у — Нови Сад.

Ми смо и тада, кад је комесар наименован, знали, да је мађарска влада само форм ради у његовом наименовању рекла, да га шаље ра-ди „истраге о начину управе“, а у самој ствари да је његов делокруг са свим други. Сад се то са свим потврдило. Комесар се и не обзира на Карловце, него седи у Новом Саду, окружен самим издаицама и заклетим душманима српства, који му служе као саветници, уводе (шпијони) и тужитељи. Што је до сад почињо тај коме-сар то ни налик није на „истрагу начина управе“ народних добара, него пре на пашова-ње Митхадово у Рушчуку. Ја ћу вам само два његова дјела саопштити.

27. септ. управи он на патронат новосад-ске гимназије писмо једно, којим од патроната иште, да му овај пошље основно заветтајно писмо гимназије са свима протоколима, рачун-ским књигама и другим списима које патронат има, и који служе за сведочбу да је гимназија српска, и уједно стоје као сведочба раду па-троната. И све те исправе да му се пошљу у оригиналним екземплярима.

Патронат ушљед тога држао је сједницу и у овој закључи, да му повисане списе никако не може дати. Једно што патронату није ни од које стране јављено, да је комесар изаслао да и ствари српске гимназије прегледа, а друго и да је баш, опет му неби могао издати ориги-нале него препис.

Ово се на први поглед чини да није важ-но, но иза овог другог дјела комесаревог тек ће се опазити како је опасно дати му ориги-нале списе, и кад патронат неби имао право, одрећи му исте.

Не прође два три дана, а комесар наложи председнику новосадске црквене општине, да сазове општинску скупштину, јер има неку ва-жну ствар општини да саопшти. Предсједник сазове скупштину 2. окт. и од стране краљев-ског комесара дође у њу његов секретар иски Маршо. Овај донесе од комесара писмо с на-логом да се исто у скупштини прочита и одмах изврши све, што се у том писму налаже. Пред-сједник прочита писмо. Скупштинари заишту да се то писмо најпре преведе на српски језик (јер је било мађарски написано) те да може сваки разумјети што комесар нише. Али коме-саров изасланик, секретар Маршо, недопусти говорити, већели: комесар забрањује сваки говор, него заповеда да се одмах изврши његов налог.

Скупштина изјави да не може извршавати ништа, што не разумје, и кад се педа ни слова говорити, то скупштинари новикаше, да се иде дома, и почеше се разлазити.

Док је пресједник прочитао мађарско писмо, и скупштинари захтевали да им се исто преведе па им неби допуштено ни говорити, услед чега се они развијаше, дотле је комеса-ров секретар дао знак једном тајном полицају ницилу који га је допратио у скупштину, и овај је на мах отишао. Нико није ни узимао па ум тај звак. Но тек што и посљедњи скупшти-нар изиђе из дворане општинске, а већ стиже исти шипца, са четири компаније солдата те опколи кућу у којој се држе општинске се-днице, и са једним делом те војске оде у скуп-штинску дворану, где вађе самога Маршова и — пиког више. Ови ти јунаци сад обиђу орман (долап) у коме су општински списи, извадише тада протоколе и замрчише цриплем за-писници последње општинске седнице, у коме је забиљежено било: да новосадска оп-штина одобрава поступање посланика преобра-женског сабора, што нису хтели правити „шпа-лир“ комасару, да одобрава рад свог посланика Милетића, да протестује против распушта са-бора, и да моли краља да потврди закључке сабора од године 1868 — 1871. Уз тај запис-ник бјеше приложан и штампани изјештај на-

родних посланика са распуштеног варошачког сабора, који је разаслао у све крајеве. Овај извештај спалише те делије у присуству царских бајонета, и учинив то јуначко дјело над мртвом артијом, развијаше се!

Касније дознадохме људи од оних општина, који мађарски разуму, да је у комесаровом писму био тај налог: да општина, сама уништи своје закључке од пошљедње седнице.

То су славна дјела краљевског комесара, и кад видите како он даје мрчити и спаљивати општинске списе, онда можете видети, како би опасно било, да му патронат оригиналне своје неправде даје. Он би могао и те спалити и измрчити, и тада би могао чинити касније са људима који су чланови патроната што би хтјео; они се неби имали чиме бранити, и он би их могао и на вјешала лизати, јер би могао подметати њиховом досадањем раду, што би год хтео.

Тако вам, видите, води „пстрагу“ мађар. комесар над „начином управе неродних фондова“. Ми би волели знати, у каквој свези стоје закључци повосадске општине, са „начином управе народних фондова“, да је комесар своју и на њих протегло? Из овога што по Новом Саду ради, види се, да мађарска влада не преза титрати се и са самим речма краљевим. Његов потпис на писму којим је Мајтефеји именовао за комесара, свједочи, да је он послао истог комесара да разгледа како се рукује народним фондовима. А из дела комесарови и из његови рчи види се, да је он послан не да разгледа фондове, него да сатре српску опозицију, јер иначе како би се разумело ово, што је рекао: да иза њега долазе — митраље! Тек ваљда неће митраље разгледати рачуе!

Из свега што влада ради према Србима овде, провирује јасно та тежња, да су Мађари ради изазвати народ на устанак. Они рачунају добро: ми ћемо — мисле — свакојако гонити Србе, небили где дошло до сукоба; па како су они неоружани, а ми (Мађари) имамо силу у рукама, смлавићемо их, те ће нам после бити лакше и са онима, који за сад још нису под и шем влашћу.

Ми се пак овде уздамо у свјест српског народа, да ће знати у том искушењу одољети, као што је многима до сад, и да неће мађарским плановима послужити!

Могу вам још толико јавити о другим стварима, да је у Новом Саду, разним чудом и притиском, изабран мађарски кандидат Кондошија, за посланика новонасадског угарски сабор. Из „Заставе“ ће те видети, како је тај избор текао.

Уједно вам јављам, да се број народних мученика с дана у дан увећава. Како ми из Карловца јављају, створили су тимо 2. октом. чувеног српског родољуба Шандора Радовановића. Узрок се томе још не зна. Ал у напред се може рећи, да је Шандор невино страдао, као и пре три године, кад га седам месеци држаше права здрава у варошској тавници. Биће, да су га и сад они исти денунцирали, који су га и тада, и он је затворен само зато, што је поштен Србин. Код нас је дапас сваки поштен Србин изложен гонењу, горе по у самој Турској.

ПОДГОРИЦА 15. Ок. — Мушир (Скадарски који је скоро народну управу у Албанији предузео, сасвијем се народу врло строго показује, особито Христијанима и Хотима како би њихов слободни живот затукао, зато је ових дана послао мазбату (писмо) Забиту Подгоричком да похвата све оне главаре Хотске који у Подгорицу дођу, два су ухватили ових дана премда оне на које смјерају похватати, још нијесу, и зато је велико огорчење у овом јаком племену, који на њиховог поглавара Мираша Хаснићког јако подозревају да Хоте буну, да их Мушир не подјарми.

Кад су наши Христијани ишли у Скадар да изразе нека захтјевања око народних потреба, Мушир их је строго одбио, да се ни један жив чути не смеје.

Овдје се чује даће Мирадај Бег на Горци, више цркве православне тврђаву (кулу) правити за одбрану од нападаја црногорски Пиперах, који намјеравају више саме цркве кулу подићи. Куле у Вељем брду већ су одпочели, који сваки дан привносе камење.

Који у Липово код Колашина и победа цр-

ногорски јунаци врло их је узнемирила, бојећи се погубије, те је на мах дошло неколико табора низама за бој ако се одпочне ратовање са Црном Гором. Варошки Турци ниједи излазили нијесу стојећи на опрезу ако до нападаја вароши буде, која и дан данашњи у затвору стоји, јер су познали неустрашимо борење Црногораца.

Болест која је у марви граду штету учинила већ је превапула, а жито се овде доста појевтило, јер је питома Зета лијепи плод дала.

Други пут јавићемо што се год догоди у овим крајевима Српске Зете.

ЦЕТИЊЕ, 21. Октобра. — У прошли уторак „на Лучин дан“, као дан кад се је представио св. Петар (владика Петар I. Петровић), била је свечана служба у цркви цетињској. Чинодјејствовао је преосв. Митрополит Иларион. Његова св. Кнез са г. г. Сепаторима присуствоваше богослужењу. У очи дана бјеше варош освјетљена.

— У сриједу била је свечана литургија и парастос у спомен блаженопочившем владики Петру II. Петровићу, којој су такође присуствовали Њ. Св. Кнез и Кнегиња а службу је служио преосв. г. Митрополит.

— Имамо да забиљежимо једно честито дјело, које уједно показује како наша свјеснија браћа цијене школу и просвјету. Поп Ристо Раслабчевић из Дражевине у Ђешанској нахији повукао је своју сопствену кућу за школско здање, ако би високо правитељство дало допунтење, да се у реченом мјесту школа отвори; уз то воду која припада кући и огрјев од сопствене горе за школу и учитеља. Његова честита одлука нађе одзива, и сад око 50 ученика броји школа у Дражевину.

Не можемо довољно да достојно захвалимо врлом попу Ристу на његовом не малом дару и родољубљу; а камо лијепи срећа да се и друга наша браћа, којима је бог дао те могу, угледају на њ!

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Српска скупштина у Крагујевцу поднијела је кнезу Милану ову адресу на његову бесједу, којом је скупштини отворно:

ВАША СВИЈЕЛОСТИ, премошћивни Господару!

Народна скупштина испуњена је превеликом радости и одушевљењем, што је дочекала, да јој Ваша Свјетлост, као први уставни кнез српски, сједнице отвори.

Ова радост у толико је већа, што је Ваша Свјетлост својом значајном бесједом означила правац својој влади, који се потпуно слаже са гласом народа и духом данашњег напредног времена.

Срца су наша луна радости и за то, господару, што Те је приликом ступања на владу васцео српски народ поздравно својим највећим одушевљењем и љубављу и што Си том приликом добио благонаклоне одзиве и с поља, те ћеш одма моћи сву твоју пажњу да покљониш решавању најважнијих државних питања, која ће земљи и народу донијети велике и богате користи.

Ваши велики предци нису никад ништа важно предузимали без договора са народом. Народна скупштина поздравља је са особитом захвалношћу оне ријечи Ваше Свјетлости, да договарање између владе и народа сматра као наолеће, које нам је од наших старих заостало. И ми држимо, да је то договарање између владе и народа његова драгоценост својина, која је данас у толико кориснија и снажнија, што је оно освештано народним уставом, који си Ти, Твојом владачком заклетвом, положеном у средини народног представништва, укрепити изводио.

Народна скупштина дијели мишљење Ваше Свјетлости, да је истина наша млада кнежевина, при свима несрећама што је снађоше, учинила знатне напретке; али опет да нас чека огроман посао, особито, што наше законодавство има много празнина, које треба поунити, много недостатака, које ваља исправити, а то и природна последица развитка сваке државе.

Народ српски очекује од Тебе, Свјетли господару, да свом младачком надом и вољом настанеш: да се наша просветна струка што пре и што боље дотера и уреди тако, како би наука и знање што више продрило у народ; а војену снагу да ћеш развити и усавршити онако, како ћемо достојно одговорити народном позиву Србије.

Нема сумње, да нашој трговини треба створити нове путеве, међу којима заиста на првом мјесто долазе жељезнице, а радиности да треба прибавити нова јемства за развитак. Радиност и трговина јесу мјерило привредног живота народног, по коме се познаје и оцјењује материјално стање народа; па за то овој грани привредног потребно је, да се најживља пажња покљони. Али ни трговина ни радиност, покрај све пажње, која би се на њих обратила не би могле како ваља да процвате, ако се не би уједно настојавало, да се извори, из којих обоје своју снагу приу, умноже, и усаврше, ако се, т. ј. земљорадња не би развила и унапредила тако, како ће се трудови земљодјелца обилато награђати. Стога народна скупштина примила је с особитим признањем ријечи Ваше Свјетлости, да пажњу нашу пажњу треба да заузме земљорадња особито, што највећи део нашег народа од земљорадње живи. Иако је ради тога заведена земљодјелска-шумарска школа и друштво за пољску привреду, које је већ неколико изложби приредило, и ако се извјесна сума даје из државне касе ради набавке сувремених оруђа и других томе потребних ствари, ипак народна скупштина моли Вашу Свјетлост, да се ништа не поштеди за развитак овог битног услова у нашем народном животу, од кога зависи наш свестрани напредак. Народ је готов на све жртве, које би за што брже и успјешније достижење ове цели нужне биле, а скупштина ће са особитом готовошћу примити све предлоге, који јој се у том правцу поднесу.

Са истом готовошћу скупштина ће примити и све друге владине предлоге поцрпљене из живота народног и његових истинских потреба, који би ишли, колико на утврђење законитости и реда, што је темељ сваком напредном друштву, толико и на сваковрсно подизање и развијање народног благостања и постараће се, да их ријеша у подином договору са владом Ваше Свјетлости, која ужива савршено повјерење скупштине и коју ћемо ми најусрдније подиомати у њеним многим и тешким задацима.

Свијетли господару! Скупштина је сматрала за своју најсветију дужност, да најискреније потпомаже владу намјесника за вријеме нашег малолетства имајући непрестано пред очима орећу своје земље и народа, и славу династије Обреновиће. Она је у толико пријатније вршила ту дужност, што су г. г. намјесници, својом високом мудрости и великим родољубљем, заставу Обреновића свагда високо држали и што су се најозбиљније и најбрижљивије старали око свестраног унапређења земље и народа, те Вашој Свјетлости предали Србију у сваком погледу напреднију и снажнију, чиме су оправдали велико повјерење народа и заслужили признање и благодарност не само Твоју, него и свега Српства, коју им Ми у име српског народа најсвечаније и изјављујемо.

Народна скупштина срећна је Господару, што је добила прилику, да ову своју, искрену рјеч преда у Твоје руке са тврдом падом, да ће потомак славних Обреновића хтети и умети достојно стајати на челу српског народа, како на пољу народних права, тако и у послу око сваковрсног унапређења унутарњег народног живота.

Живио кнез Милан М. Обреновић IV.! Живио народ српски!

П О В О С Т И.

— Велики везир, Митхад паша збачен је. На његово мјесто дошао је за вријеме Мехмед Рухди паша, јер ће, кажу, опет Махмуд паша бити велики везир.

— Неки листови велику важност дају томе, што је султан поставио свога најстаријег сина заповједником царске гарде. Њега је рад султан да прогласи намједником престола, па је изабрао овај начин, да га војска позна и заволи.

— „Објавитељ далматински“ донио је 10. о. м. телеграм из Новог Сада, да је Др. Св. Милетић ударила капља. С радошћу јављамо, да је Милетић жив и здрав и да су ону вјест отпадници народни из Новог Сада злонамјерно пуштали у свијет.

— Што је њемачка царевина послала Кајдена за свога заступника у Цариграду, учинило је врло рђав утисак свуда, особито у Инглешкој, која држи, да ће Њемачка отпочети самосталну политику на истоку.
